

Biserica de lemn din satul Cetățeaua, comuna Mitrofani, județul Vâlcea

Rodica Gabriela HERBEL

Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă
”Lucian Blaga” University, Sibiu, Faculty of Social Sciences, Department of History, Heritage and Protestant Theology
Personal e-mail: gabi_herbel@yahoo.com

Wooden church from Cetățeaua, village Mitrofani, Vâlcea county

The article is a detailed description of the wooden church of Cetățeaua, the village of Mitrofani, Vâlcea county. The traditional architecture monuments suffer perpetual changes. The wooden churches were subject to some interventions which not only preserved the building but also accelerated the stage of its degradation. The detailed analysis of the conservation stage of the monument comes to strengthen the existing information and complete the already done research.

Keywords: wooden church, Vâlcea county, Cetățeaua – Mitrofani

Așezare și atestare istorică

Comuna Mitrofani este așezată în sudul județului Vâlcea. Denumirea sa este legată de prezența unui schit și a unui călugăr cu numele Mitrofan. Atestarea sa documentară apare într-un hrisov emis de Alexandru Coconul Voievod, în anul 1626, la 29 octombrie. Aici se amintește de un zapis emis în timpul lui Gavriil Voievod (1616-1620), în care este pomenit ca martor Mitrofan Călugărul¹.

Satul Cetățeaua face parte din comuna Mitrofani și este o așezare ușor izolată de centrul comunei, la o depărtare de 5 km. Accesul se face pe un drum neasfaltat, doar întărit cu balastru. Acesta este cea mai veche așezare a comunei și localității presupun că ar fi existat vatra unei cetăți dacice, fapt neatestat arheologic. Tradiția orală pomeneste această localitate ca Cetățeaua și rar ca Cetățuia. Etimologia numelui Cetățeaua – diminutivul cuvântului *cetate* (lat. *civitas*, *-atis*).

Biserica de lemn este datată din anul 1792 conform pisaniei sculptată în bârnele pereților din pridvor, dovadă existentă și astăzi (Foto 1).

Pisaniile bisericii:

În pridvorul edificiului găsim două pisaniile la sud

și la nord de portal. Ele sunt scrise cu scoaba în bârne. Traducerea lor ne-a transmis-o Dumitru Bălașa astfel:

- textul pisaniei din partea sudică:

„Acestă sfântă lăcași biserică ce să prăznuiască într hramu Sfântului erarh Nicolae otă Cetătea, s-au zidit de rodulă lui Dumnezău Pârnu i Andrei ereul Ionascu ereu cu toti feciorii mici. Catana Nistorescu sîrbu si am fostă omă de patruzeci de ani (sic) născută în luna lui octombrie în șaptesprezece zile, soția lui Păuna în zilele lui Ioană Alăcsandru Constantină Moruzu Vodă. Leat 1792, în luna lui Noiembrie 25 s-au zidit 7300”

- textul pisaniei din partea nordică (Foto 2):

„Acest sfânt lăcas si sfânta dumnezăiască biserică de a treia coperiș, în leatu 1865 1 martie, cu hramu Sfântu Nicolae, de robul lui Dumnezeu Tănase. Pomeneste, Doamne, pe robii Tăi titori...”²

Arhitectura bisericii

Biserica de lemn cu hramul Adormirea Maicii Domnului, este monument istoric (cod LMI: VL-II-m-B-09715). Ea nu se mai află în cult la ora actuală; se slujește doar de ziua hramului. Este situată la intrarea în

sat, pe o colină, înconjurată de cimitirul locului.

Planul bisericii este dreptunghiular simplu cu absida altarului poligonală decroșată de corpul clădirii. Varianta cea mai răspândită în Oltenia, cu absida poligonală în cinci laturi este întâlnită și aici. Primele două laturi sunt paralele cu axul clădirii, următoarele două sunt oblice iar cea de-a cincea latură perpendiculară pe ax³.

Biserica de lemn din Cetățea este construită din lemn de stejar și are temelia zidită și tencuită.

Îmbinarea grinzilor la colțurile clădirii se face după sistemul în cheotori drepte, în coadă de rândunică, grinzile fiind fasonate în patru muchii ⁴. (Foto 3) La grinda talpă, capetele bânelor nu sunt petrecute în afara liniei pereților. Pereții se încheie și se leagă între ei, în partea de sus, cu o serie de grinzi. Cele de la altar, aflate la despărțirea dintre naos și pronaos, cele de la pereții de nord și de sud ca și cea transversală de la pridvor sunt decorate cu cap de cal. Motivul funiei, care asemenea unui brâu, încinge întreaga construcție, este singura decorație exterioară a pereților. Această torsadă începe și se termină înconjurând portalul.

Toate îmbinările sunt fixate cu cuie de lemn.

Distribuția spațiilor de cult urmărește specificul vâlcean: pridvor deschis spre vest, pronaos, naos și altar pentagonal.

Pridvorul prezintă patru stâlpi care se îmbină în cep de grinda transversală și de grinzile pereților de nord și de sud. Grinda superioară a pridvorului este decorată cu cinci decupaje în arc larg în interior: unul între stâlpii centrali și câte două între stâlpii centrali și stâlpii exteriori și decupaje în formă de cai spre exterior. Tavanul este plan, construit din scânduri. Pe partea nordică se face accesul în podul bisericii. Pridvorul este o construcție fixă realizat din elemente structurale de decor și rezistență, cu muchii ușor rotunjite prin strunjire, legate la partea superioară cu legături din lemn masiv (balustradă). Grinda talpă are un decupaj arcuit între stâlpii centrali. Pe jos este acoperit cu linoleum.

Accesul în biserică se realizează pe fațada vestică. Portalul este construit în sistem trilitic din doi stâlpi marginali cu o grindă la partea superioară. Grinda este decorată prin traforarea unui model în acoladă. Deasupra acestei arcaturi este cioplită o cruce cu brațe egale. Foaia de ușă este alcătuită din două elemente verticale. Ușa este dublată de un grilaj metalic vopsit.

Pronaosul și naosul sunt boltite semicilindric. Bolta este alcătuită din dulapi despicați din trunchi, prelucrați manual. Ea se sprijină pe cindre de lemn ce se reazemă pe grinzile pereților⁵. La extremități sprijină pe timpanul de vest al pronaosului și pe timpanul iconostasului. Timpanul aferent peretelui despărțitor între pronaos și naos lipsește. Podeaua este confecționată din scânduri de lemn dispuse paralel cu axul bisericii.

Peretele despărțitor dintre naos și pronaos este construit din scânduri groase prinse în pragurile de jos și de sus.

Peretele iconostasului prezintă trei intrări spre altar corespunzătoare porților împărătești și celor diaconești. Poștile diaconești lipsesc, ele sunt înlocuite cu draperii de catifea roșie.

Lumina intră în biserică prin patru ferestre: două pe pereții de nord și de sud și două în altar pe pereții de est și de sud. Trei dintre aceste ferestre au fost mărite de-a lungul timpului; prezintă o formă dreptunghiulară largă față de cea de pe peretele sudic al altarului care are dimensiuni mici și formă rotunjită în partea de sus. Grila metalică este fixată la interiorul peretelui, spre exterior se deschide cerceveaua în care este montat geamul⁶.

Altarul este acoperit cu o boltă semicilindrică ce se racordează pe cele trei laturi cu pereții dinspre est, prin panouri oblice.

Acoperișul este format dintr-un schelet de lemn-căprioareală- și din leături peste care s-a fixat materialul propriu-zis de învelitoare: șindrila. Învelitoarea are șase ape: trei spre est care urmăresc poligonul altarului, câte una pe nord și sud și una pe pridvorul din vest. Deasupra altarului și pridvorului sunt așezate două cruci de metal.

În curtea bisericii pe direcția NE se află o clopotniță din lemn acoperită cu tablă. Ea a fost nou construită de primarii Stănescu Ion și Răspopescu Lupu. Construcția este de formă paralelipipedică terminată piramidal. Acoperișul se prezintă în patru ape. Pe peretele de est este afișat un pomelnic cu vii și morții care se pomenesc în acest lăcaș. Lângă acest turn – clopotniță s-a construit o trapeză de lemn deschisă pe două laturi. Construcția este paralelă cu biserică.

Pictura bisericii

La exterior, clădirea nu prezintă pictură murală. Pisanile de pe grinzi sunt însemnate prin sculparea în lemn a textului. În pridvor se găsesc două icoane mari pictate în ulei. Cea de pe perete dinspre sud este pictată pe suport PFL și reprezintă *Maica Domnului cu Pruncul*. Icoana situată deasupra portalului este pictată pe scânduri de lemn și are tema *Sfintei Treimi cu doi arhangheli*.

La interior, biserică este pictată în tehnica tempera, pe un grund slab, fără pânză la interstii. Conform pisaniei din naos, biserică a fost reparată și pictată pentru a treia oară între anii 1938-1940. Pictorul care semnează a fost I. Constantinescu din Craiova. A fost resfințită în ziua de 29 decembrie 1940.

În pronaos pe timpanul de vest se distinge scena *Adormirea Maicii Domnului*. Pe peretele de vest mai sunt pictați doi sfinți unul cu barbă albă și altul cu un chip indescifrabil. De asemenea nu se mai poate citi numele lor care a fost scris în medalioane. Pe boltă este reprezentat într-un medalion *Iisus Hristos Emanuel*. Tot pe boltă spre nord este scena *Botezul Domnului*, iar spre sud *Bunavestire*. Pe peretele de nord sunt două

medalioane cu sfințele cuvioase Paraschiva și Filofteia, iar pe cel sudic, simetric alte două sfințe Elena și Evdochia. Benzi decorative cu motive vegetale despart bolta de pereți. Medalioanele și scenele sunt delimitate de contururi făcute cu benzi roșii. Pe perețele despărțitor se păstrează două icoane pictate pe lemn: *Deisis* și *Maica Domnului cu Pruncul și doi îngeri*, ambele sunt datate în anul 1825. Icoana Maicii Domnului este semnată cu inscripția: $\text{I}\omega\text{N}\eta\ \text{z}\eta\Gamma$. Partea de jos este pictată cu imitația de drapaje, specifică picturii din bisericile de zid.

Bolta naosului este împărțită în două registre delimitate de cintrele ce susțin grinzile bordate de benzi roșii. Registrul dinspre altar are reprezentat central într-un medalion mare, circular, stelat, pe *Iisus Hristos Pantocrator*. În jurul său sunt pictate patru medalioane rotunde încheiate cu aceeași bandă roșie ce îi redau pe cei patru evangheliști cu simbolurile pe umăr și sfințele cărți în mâini după cum urmează: pe partea nordică *Evanghelistul Luca* și *Evanghelistul Matei* iar pe partea sudică *Evanghelistul Marcu* și *Evanghelistul Ioan*. Între aceste portrete, fondul albastru deschis creează o stare de liniște. Registrul dinspre pronaos are doar trei scene: central – un medalion cu *Sfânta Treime*, marcat cu bandă roșie și cu opt raze, pe partea nordică *Învierea* și pe partea sudică *Nașterea Domnului*. Grinda care sprijină cintrele este decorată cu vrejuri vegetale de culoare roșie și albastră.

Pe pereții naosului sunt pictați mari martiri și mucenici ce par să apere sfântul lăcaș ca niște soldați blânzi. Pictura acoperă jumătatea de sus a peretelui, în partea inferioară sunt fixate stranele de lemn. Pe perețele de sud dinspre altar spre pronaos apar *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe* urmat de *Sfântul Mucenic Trifon*, *Sfântul Mucenic Mina* și *Sfântul Mucenic Teodor Tiron*. Pe perețele nordic avem următoarea distribuție de la est la vest: *Sfântul Mare Mucenic Dimitrie*, *Sfântul Mucenic Nestor*, *Sfântul Mucenic Eustațiu Placida* și *Sfântul Mucenic Procopie*. Sfinții sunt reprezentați bust, în medalioane circulare mari cu marginea roșie. Între ele un fond care pare să imite marmura.

Pe perețele de vest al naosului nu există pictură în afara pisaniei care ne spune despre repictarea bisericii din 1940. Pe ea sunt pomeniți toți sătenii care au ajutat la acest demers. Lemnul peretelui este tratat cu același grund subțire și decorat cu culoare roșie care încadrează patruleter goale albe. Probabil acolo a fost locul unor icoane.

„Iconostasul ilustrează desfășurată pe verticală imaginea Bisericii, istoria chipului creat, chipul și căile lui Dumnezeu în istoria mântuirii omului”⁷.

Perețele iconostasului prezintă trei registre orizontale. Primul cuprinde icoana împărătească a lui *Iisus Hristos Pantocrator* (în dreapta ușilor împărătești) și a *Maicii Domnului cu Pruncul* (în stânga), porțile împărătești pictate cu *Bunavestire* în registrul superior și câte un serafim cu șase aripi în registrul inferior (Foto 5).

În lateralele porților diaconești avem o icoană cu *Sfântul Ierarh Nicolae* spre nord și *Arhanghelul Mihail* spre sud. Icoana arhanghelului este semnată cu litere chirilice greu de descifrat din cauza startului de murdărie (ДЪВАН). În registrele de sub icoanele împărătești sunt pictate buchete bogate de flori în vase cu două mânere răsucite decorate cu motive liniare, într-o manieră grafică.

Al doilea registru cuprinde douăsprezece icoane praznicar. De la nord la sud, se pot observa următoarele scene: *Bunavestire*, *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului*, a treia nu se distinge, *Nașterea Domnului*, *Botezul Domnului*, *Ovedenia*, *Sfânta Treime*, *Floriile*, *Învierea*, *Schimbarea la față* și *Înălțarea Domnului*.

Al treilea registru, al apostolilor cuprinde două seturi de câte șase icoane, în mijlocul cărora se situează icoana Domnului Iisus Hristos.

Deasupra acestora se află crucea cu Iisus răstignit, iar în stânga și dreapta icoanele *Marii îndurerate* și a lui *Ioan cel Tânăr*.

Cele trei registre ale iconostasului sunt despărțite de două benzi decorative cu motive vegetale: una alcătuită din frunze roșii de acant împletite între icoanele praznicar și registrul apostolilor și alta mai geometrică compusă din casete triunghiulare cu vrejuri care alternează în roșu cu albastru între apostoli și crucifix.

Toate icoanele care compun iconostasul sunt acoperite cu un strat de murdărie superficială, aderentă și ancrasată mult mai gros decât cel de pe pictura parietală ceea ce le face mai greu de descifrat.

În altar, pictura este executată în aceeași manieră ca în naos. Bolta este ocupată de trei medalioane circulare: central *Maica Domnului cu Pruncul binecuvântând*, spre sud *Arhanghelul Gavriil* și spre nord *Arhanghelul Mihail*. Medalionul central este decorat cu raze galbene și semicercuri roșii. Fondul albastru completează pictura boltii. O bandă decorativă cu motive geometrice și vegetale face trecerea spre partea verticală. Pereții altarului sunt împărțiți în două registre orizontale: cel al marilor ierarhi și altul inferior, decorativ ce imită drapaje roșii ca în pronaos. Sfinții sunt reprezentați în nișe care se închid sus în formă semicirculară. Aici întâlnim *Sfântul Nicolae* pe perețele de sud-est, *Sfântul Grigore* pe perețele de nord-est și *Sfântul Vasile* pe perețele de nord. Pe perețele de sud, nord și între sfinții Grigore și Vasile sunt pictate liste lungi cu pomelnice ale sătenilor.

În timpanul tâmplii dinspre altar este pictat într-un medalion cu bordură roșie pe fond albastru, *Sfântul arhidiacon Ștefan*.

Obiectele de valoare din biserică pot fi considerate icoanele. În altar pe grinda transversală a iconostasului se găsesc opt icoane vechi. În pod am găsit o poartă împărătească într-o stare avansată de degradare pe care nu se mai distinge nimic din cauza lacunelor și pierderilor de straturi picturale. Tot aici se găsesc două sfeșnice de lemn aruncate. În pronaos se găsește un steag pictat cu chipul Sfântului Nicolae.

Starea de conservare

Biserica este amplasată pe o culme, într-o curte largă, împrejmuită de cimitirul satului și un gard de lemn. Vegetația din apropierea ei este una joasă și mărunță alături de câțiva pomi. Edificiul nu este umbrit sau concurat pe altitudine de nici o altă clădire învecinată. Spre vest terenul coboară în pantă.

Exterior:

Soclul este ridicat din zidărie de cărămidă și apoi îmbrăcat în beton și vărut. Pe alocuri acest strat final a crăpat. Pe lângă acest soclu s-a mai turnat o placă ce urmărește conturul exterior al bisericii. Această intervenție favorizează circulația apei ascensionale spre pereții de lemn. Și această placă prezintă crăpături între care s-au dezvoltat mici plante ierboase.

În unele părți observăm crăpături între partea orizontală, care este la nivel cu solul, și peretele vertical. Nu sunt continue, apar rareori. Pe alocuri vegetația a pătruns și a spart zidăria. În aceste locuri există pericolul de infiltrații de umiditate. Se observă fisuri și crăpături mari pe partea nordică unde se îmbină naosul cu altarul. De asemenea pe acest perete soclul s-a depărtat de clădire.

Pereții:

Grinzile pereților sunt în stare bună. Lemnul nu prezintă urme de atac fungic. Se observă câteva găuri de zbor și pânze de păianjeni. De asemenea nu se văd pe exterior urme umiditate ascensională, halouri sau pete de la infiltrații. Locurile unde s-au format fisuri sau goluri au fost completate cu spumă poliuretanică. Aceasta nu a fost curățată, nivelată și se mai observă și la interior.

Intervenții neadecvate asupra pereților s-au făcut prin lărgirea ferestrelor.

Învelitoarea este nouă și se află într-o stare bună de conservare.

Interior

Pronaos:

În pronaos se văd urme de umiditate, halouri, de la un acoperiș poate cu lacune din trecut. Se mai observă firele și contorul unei instalații electrice pe peretele nordic. Ele sunt fixate cu cleme bătute în cui în grizile pictate. Pe peretele vestic este fixată sub timpan, o instalație de aer condiționat alături de o lampă de iluminat electrică. De boltă este agățat un candelabru electric, de sticlă cu patru brațe.

Naos:

În naos s-a făcut o izolație de ciment între pereți și pardoseală. Aceasta favorizează păstarea umidității ascensionale, fapt vizibil sub forma de halouri pe grinda talpă la interior. Obiecte care nu au legătură cu serviciul religios (saci, lighean sticle de plastic) sunt adăpostite pe sub strane sau prin colțuri. Peretele sudic este străbătut

de firele instalației electrice. Aici găsim și o priză și un alt aparat de aer condiționat. În zona ferestrei s-a montat o galerie de lemn de care s-au agățat perdele și draperie de catifea roșie. Aceleași draperii le găsim și iconostas. Pe peretele sudic, între fereastră și peretele despărțitor, deasupra medalioanelor cu sfinți s-a fixat un cuier pe grinda pictată.

De boltă naosului este agățat un candelabru metalic fixat pe cercul care susține bărnele. Pictura de pe boltă se păstrează într-o stare mai bună decât cea de pe pereți. Degradările vizibile sunt murdărie superficială, aderentă, halouri de tanin antrenate de umiditate, cracluri, pierderi superficiale ale stratului pictural în zone cu fisuri ale lemnului. Zonele de maximă deteriorare apar la îmbinările dintre grinzi și elementele de susținere: cintre și timpane dar și în vecinătatea elementelor de adaos.

Iconostas:

La icoanele iconostasului notăm următoarele degradări ale suportului: deformări datorate îmbătrânirii lemnului, fisuri, crăpături, descleieri ale blaturilor, lacune ale acestuia odată cu stratul pictural, carbonizări de material structural provenite de la diverse surse de foc (candle, lumânări). La nivelul straturilor picturale (preparație și culoare) înregistrăm următoarele degradări: depuneri de murdărie superficială, aderentă și ancrasată (praf, fum, ceară, excremente de insecte, verni degradat, brunificat), cracluri ale stratului de culoare, eroziuni, arsuri. Intervenții necorespunzătoare ce apar la icoanele din biserică: uzuri ale stratului de culoare din cauza manipulării necorespunzătoare, depuneri ancrasate și înnegrite datorate curățării cu ulei, cui pentru agățarea draperiilor, perdelelor, diferiților suporturi, intervenții mai târzii: repictări ale unor chenare.

Altar:

Pe boltă altarului este suspendat un candelabru identic celui din pronaos. De asemenea și pe catapeteasmă este fixată o lampă cu un bec precum în pronaos.

Starea de conservare a picturii:

Pictura întâlnită în această biserică este tempera pe un strat subțire de grund- distemper paint. În zona contactului dintre grinzi s-a aplicat un strat suplimentar de grund pentru a împiedica apariția fisurilor din cauza îmbătrânirii lemnului.

Pictura pronaosului s-a păstrat destul de bine. Zonele de degradare sunt cele unde se îmbină blănile peretelui. În zona peretelui despărțitor apar urme mici de arsură superficială. Presupunem că acolo își aveau locul suporturi pentru lumânări. Pe marginile intrărilor se observă uzură funcțională.

Pictura pereților naosului se află într-o stare de degradare mai avansată caracterizată prin pierderea stratului pictural până la grund, dar de această dată nu în zona de contact a grinzilor ci pe mijlocul lor (Foto

4). Aici lemnul a suferit o deformare convexă din cauza îmbătrânirii.

Pictura poartă urme de murdărie aderentă, depuneri de praf, depuneri proteice datorate atingerilor umane existente la partea inferioară a pereților în zona stranelor.

Pictura din absida altarului s-a păstrat destul de bine. Și aici este întâlnită tehnica distemperpaint. Nu s-au folosit pânze interstițiale, de aceea cele mai multe lacune în stratul pictural sunt pe zona de contact dintre grinzi.

Degradări ale stratului de culoare: spălări și eroziuni până la pierderea stratului pictural, cracluri, cuie metalice bătute pentru atârarea hainelor, halouri de tanin și de la apa pluvială, fisuri ale lemnului care atrag după ele și fisuri ale stratului de culoare și grund, abrazare, exfoliere.

Intervențiile necorespunzătoare care apar în această biserică sunt: elemente de adaos fixate necorespunzător, traversând stratul pictural sau fixate direct pe suport: cuie pentru icoane, suporturi pentru candelă, instalații diverse, prezența spumei poliuretanică folosite la izolarea pereților (distanțarea grinzilor de lemn datorită uscării),

carbonizări de profunzime variabilă, zgârieturi, lovituri sau vandalizări ale picturii.

Acknowledgement:

Cercetare finanțată prin FONDUL SOCIAL EUROPEAN, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Axa prioritară nr. 1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”, Domeniul major de intervenție 1.5 „Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”, Titlu: „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, Contract: POSDRU 159/1.5/S/137832.

Foto 1: Biserica de lemn

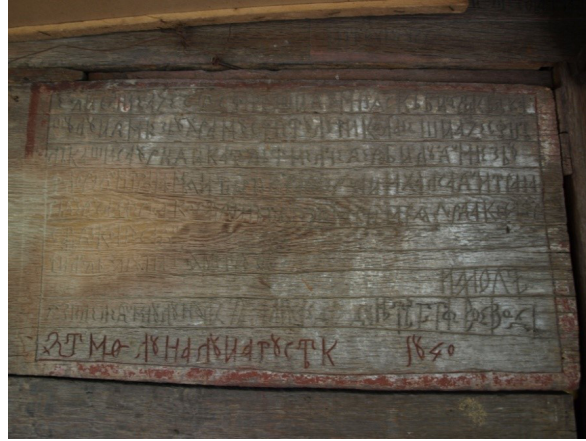

Foto 2: Pisania

Foto 3: Sistemul de legare coadă de rândunică

Foto 4: Starea de conservare a picturii perietale din naos

Foto 5: Porțile împărătești

Note:

1. DRH, B, Țara Românească (1626-1627), XXI, documentul nr. 125, p. 284.
2. Bălașa, Dumitru, Marinescu, Ion, *Sutești- repere istorice 2001*, Ediția a II-a, Editura Fundația Culturală Dokiana Sutești, Sutești, 2001, pp. 70-72.
3. Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, Editura Meridiane, București, 1968, pp. 8-11.
4. Grigore Ionescu, *Arhitectura pe Teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p.69 – 79.
5. Niels Auner, Corneliu Bucșa, Livia Bucșa, Octavian Ciocșan, *Tehnologia consolidării, restaurării și protecției împotriva biodegradării structurilor de lemn din monumentele istorice*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2005, p.28.
6. *Ibidem* p. 61.
7. Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 85.

Bibliography:

- Auner, Niels, Bucșa, Corneliu, Bucșa, Livia, Ciocșan, Octavian, *Tehnologia consolidării, restaurării și protecției împotriva biodegradării structurilor de lemn din monumentele istorice (The technology of consolidation, restoring and protection against biodeterioration building wooden structures)*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2005
- Bălașa, Dumitru, Marinescu, Ion, *Sutești- repere istorice 2001 (Sutești – historical values)*, Ediția a II-a, Editura Fundația Culturală Dokiana Sutești, Sutești, 2001
- Crețeanu, Radu, *Bisericile de lemn din Muntenia (The wooden church of Muntenia)*, Editura Meridiane, București, 1968
- Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească (D.R.H.B) (1626-1627), vol. XXI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965
- Ionescu, Grigore, *Arhitectura pe Teritoriul României de-a lungul veacurilor (The architecture on the Romanian territory along the centuries)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981
- Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă (The icon's technology for the Orthodox Church)*, Editura Anastasia, București, 1994.